

[K] **IN DE BAN VAN DE TIJDGEEST. 25 JAAR
THEATERGROEP MUGMETDEGOUDENTAND**

De waan van de dag en de geest van de tijd betrappen, in alle facetten, dat is wat de Amsterdamse theatergroep met de illustere naam mugmetdegoudentand – voor het gemak meestal afgekort tot ‘de Mug’ – al vijftienvintig jaar lang poogt en beoogt. Niet dat de voorstellingen van de groep zich zonder uitzondering afspelen in een onmiddellijk herkenbare actualiteit, maar altijd zijn er minimaal ankerpunten en verwijzingen die daaraan raken. In de periode nadat regisseur Jan Ritsema met een groep afgestudeerde acteurs de groep had opgericht, lag het accent vooral op moderne bewerkingen van klassieke teksten van onder meer Goethe, Tsjechov en Virginia Woolf. Maar al snel nam het ensemble het maken van voorstellingen volledig in eigen hand, met als eerste echte hoogtepunt *Onder controle* uit 1994, dat onder meer geselecteerd werd voor het Theaterfestival.

Onder controle was een voorstelling over verwarde dertigers die vat proberen te krijgen op de chaotische wereld om hen heen, volgens de typische ‘Mug-formule’ gemaakt op de grens van werkelijkheid en fictie, van authenticiteit en spel, van documentaire en drama, van kleedkamer en podium. Met onder meer Joan Nederlof en Marcel Musters, die met hun nadrukkelijk onnadrukkelijke spel een beslissende stempel op de voorstelling drukten en die weldra de ware iconen van het gezelschap zouden worden. Dat laatste geldt tot vandaag: zonder de andere medewerkers van de vroege of late uren tekort te willen doen: wie mugmetdegoudentand zegt, zegt Nederlof en Musters, vooral ook omdat dit tweetal in hoge mate de geschiedenis van de groep heeft bepaald.

Vanaf 1998 werd de Mug bekend bij een breder publiek dankzij het zesdelige televisiedrama *Hertenkamp*, geregisseerd door Pieter Kramer in opdracht van de VPRO. Het ‘drie-onder-één-kap drama’ van de bewoners van villa Hertenkamp verwierf gaandeweg een zekere cultstatus; na de miniserie van zes volgden nog eens dertig afleveringen en inmiddels is de serie een aantal keren herhaald. Ook officiële erkenning bleef niet uit: er waren Gouden Beelden en Gouden Kalveren, en in 2000 werd *Hertenkamp* bekroond met de

Premio Ondas, de belangrijkste televisieprijs van Spanje. In februari 2002 verscheen *Het Groot Hertenkamp Boek* bij wijze van definitieve afsluiting van de serie en tegelijkertijd als opmaat van TV7, een televisieserie in negen delen over de fictieve, commerciële kwaliteitszender TV7, waarin naast Mug-acteurs enkele Bekende Nederlanders hun eigen positie in het mediabestel vrijwillig persifleerden.

Later in hetzelfde jaar ontstond de zevendelige serie *De Koekoeksclub*, een minder geslaagd dramatisch experiment, waarna er een eind kwam aan de televisiehoogtijdagen. Wel maakte regisseur Michiel van Erp nog een registratie van de lunchvoorstelling *Smoeder* (2004), met prachtige, ontroerende moederverhalen van Marcel Musters en scenarioschrijfster Maria Goos, die op 30 december 2008 door de VPRO werd uitgezonden.

Het avontuur bij de televisie betekende niet dat de acteurs van de Mug in een klap zelf tot de zogenaamde BN'ers gingen horen: daarvoor was hun drama te weinig *middle-of-the-road* en te veel het domein van de fijnproevers die de groep waarschijnlijk al kenden van het theater. Het duurde hierna even voordat de groep de vertrouwde kwaliteit op het podium wist te hervinden. Achteraf bezien lijkt *Quality Time* (2006) de voorstelling die een nieuwe sterke fase inluidde, nadat de Mug in november 2005 met een drietal studiopresentaties onder de titel *Mug Inn* nieuwe ideeën had geëxploreerd.

De dertigers van *Onder controle* waren intussen veertigers en dus op een leeftijd gekomen die andere problemen met zich meebrengt: vastlopende carrièreambities, egocentrische kinderen in de peuterleeftijd, fysieke en psychische tekortkomingen. *Quality Time* was een satirisch demasqué van het moderne ouderschap en een staaltje komediespelen op het hoogste niveau: terecht werd de productie geselecteerd voor het theaterfestival TF-1. Bovendien ontving Lineke Rijxman, aanvankelijk actrice bij Toneelgroep Amsterdam, maar vanaf deze productie voorgoed onder dak bij de Mug, een Colombina, de prijs van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) voor de beste vrouwelijke bijrol.

Een jaar later regisseerde dezelfde Lineke Rijxman een tourneeverisie van een soort definitieve *Mug Inn*, een tekst van Joan Nederlof, gespeeld door

Verlichtinglight, een voorstelling van mugmetdegoudentand uit 2010, Foto X+L.

de leden van de artistieke leiding, waartoe naast Nederlof en Marcel Musters voor een korte periode ook de eerder genoemde Michiel van Erp en acteur en toneelschrijver Frank Houtappels behoorden. Deze productie werd niet alleen geselecteerd voor het TF-1 in Nederland, maar ook voor het Theaterfestival in Vlaanderen.

Dat de betekenis van Rijxman voor de groep, en misschien zelfs voor het voortbestaan ervan, in de volgende jaren alleen maar groter werd, staat buiten discussie. Na een ijzersterke regie en verrassend, in zekere zin complementair acteerwerk naast Nederlof in *Inside Out* (2008), volgde in het seizoen 2009-2010 voor Rijxman persoonlijk de ultieme lof: de VCSD bekroonde haar met de Theo d'Or, de prijs voor de beste vrouwelijke hoofdrol. Ze kreeg die onderscheiding voor haar optreden in *Hannah en Martin*, een voorstelling gebaseerd op de geheime liefdesrelatie van de Joodse filosofe Hannah Arendt en haar leraar, de kortstondig actieve nationaalsocialist Martin Heidegger.

Het bijzondere, maar juist ook weer typerende voor de Mug is dat Rijxman in deze productie niet

alleen het personage Hannah Arendt speelt, maar ook zichzelf, zoals ook haar tegenspeler Willem de Wolf naast Martin Heidegger tegelijk zichzelf portretteert. Er lopen als het ware twee werkelijkheden door elkaar, waarbij niet alleen de fictieve werkelijkheid, maar ook de actuele werkelijkheid een beroep doet op de verbeelding van de toeschouwer: in feite is 'zichzelf' spelen immers een onmogelijkheid en evenzeer een vorm van verdichting. Het juryrapport prijst Rijxmans virtuoze beheersing van dit spel – misschien moeten we zeggen: dit spelletje: "Fenomonaal schakelen, transformeren, tal van schakeringen aanbrengen, bijna onnadrukkelijk van het ene personage in het andere springen. Dat alles voert Lineke Rijxman in deze voorstelling met grote precisie uit. Ze speelt filosofe Hannah Arendt in verschillende perioden van haar leven, afgewisseld met de rol van de actrice Lineke Rijxman."

Ook *Hannah en Martin* werd geselecteerd voor het Nederlandse TF-1, maar mij persoonlijk kon de voorstelling *Verlichtinglight* uit het afgelopen seizoen veel meer bekoren. Weliswaar is *Hannah en Martin*

een voorstelling met een rijke inhoud die interessante (morele) vragen oproept, maar het acteren had hier naar mijn mening niet dat eerder genoemde nadrukkelijk onnadrukkelijke dat de Mug doorgaans zo interessant maakt. De speelstijl kwam op mij soms gekunsteld en op de slechtste momenten zelfs behaagziek over.

In *Verlichtinglight* daarentegen, andermaal geregisseerd door Rijnman, werd heerlijk *tongue in cheek* geacteerd en zat de humor op plekken waar de toeschouwer die hebben wilde en niet in een opgedrongen stramien. De voorstelling, op basis van een tekst van Nederlof en Rijnman, neemt het tijdperk van de Verlichting tot uitgangspunt voor een eigentijdse bespiegeling over conservatisme en vernieuwing, integriteit en populisme. Alles in een krankzinnige, ordeloze setting en met aanstekelijk acteerwerk van Han Kerckhoffs, Dick van den Toorn en Marcel Musters.

Verlichtinglight was een mijlpaal: een jubileumvoorstelling ter viering van een kwarteeuw mugmetdegoudentand en inderdaad van het feestelijke genre dat je daarbij hoopt aan te treffen.

Voor de liefhebbers die verder in de annalen van de groep willen duiken, maakte de groep een rijk gevuld, glossy magazine, bij de voorstellingen in 2009-2010 gratis verstrekt en ook te bestellen via de website van het gezelschap: "Over toen en nu, hoe en waarom, waar, wie en wanneer. Lezen over en veel kijken naar een gulle greep uit de (g)oude(n) Mug-does." De Mug, inmiddels onder de verwachte artistieke leiding van Marcel Musters, Joan Nederlof en Lineke Rijnman, komt erin naar voren als de eigenzinnige familie die al vijftientig jaar via onverwachte invalshoeken de actualiteit besluipet en moderne trends en tendensen commentarieert.

Tot slot: wie nieuwsgierig is naar de herkomst van de naam mugmetdegoudentand, die raadplege de website van de groep. In een kort filmpje geeft de moeder van Marcel Musters een raadsel op dat tegelijk de oplossing ervan bevat.

JOS NIJHOF

www.mugmetdegoudentand.nl

Hannah en Martin, een voorstelling van mugmetdegoudentand uit 2009, Foto X+L.